RNI No. MAHBIL /2009/37831

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार—ब

वर्ष ४, अंक ८६(४)] सोमवार, जुलै २, २०१८/आषाढ ११, शके १९४० [पृष्ठे ६, किंमत : रुपये ९.००

असाधारण क्रमांक २२७

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश

पर्यावरण विभाग

१५ वा मजला, नवीन प्रशासन भवन, मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय,
मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ३० जून २०१८

अधिसूचना

क्रमांक प्लास्टीक. २०१८/प्र.क्र.२४/ता.क.-४.— ज्याअर्थी, महाराष्ट्र अविघटनशील कचरा (नियंत्रण) कायदा, २००६ अंतर्गत महाराष्ट्र शासनाद्वारे प्लास्टीक व थर्माकॉल इत्यादींपासून बनवलेल्या अविघटनशील वस्तुंचे उत्पादन, वापर, विक्री, वाहतूक यांचे नियमन करण्याकरिता दिनांक २३ मार्च, २०१८ रोजी महाराष्ट्र प्लास्टीक व थर्माकॉल अविघटनशील वस्तुंचे (उत्पादन, वापर, विक्री, वाहतूक, हाताळणी, साठवणूक) अधिसूचना २०१८ प्रसिद्ध करण्यात आली होती. तसेच दिनांक ११ एप्रिल, २०१८ च्या अधिसूचनेन्वये सुधारणा प्रसिद्ध करण्यात आली होती.

आणि ज्याअर्थी, सदर अधिसूचनेच्या परिच्छेद ८ नुसार भविष्यात या नियमांमध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करणे वा अंमलबजावणीबाबत आढावा घेऊन, अंमलबजावणीमध्ये येणारे अडथळे वा त्रुटी यावर वेळोवेळी निर्णय घेणे इत्यांदीसाठी व इतर अविघटनशील कचऱ्यावर नियमनाबाबत निर्णय घेण्यासाठी दिनांक २२ मार्च, २०१८ च्या शासन निर्णयाद्वारे शक्तीप्रदत्त समिती गठीत करण्यात आली होती.

आणि ज्याअर्थी, शक्तीप्रदत्त समितीच्या दिनांक ३० जून, २०१८ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये महाराष्ट्र प्लास्टीक व थर्माकॉल अविघटनशील वस्तुंचे (उत्पादन, वापर, विक्री, वाहतूक, हाताळणी, साठवणूक) अधिसूचना २०१८ मध्ये काही सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात आली होती.

त्याअर्थी, महाराष्ट्र अविघटनशील कचरा (नियंत्रण) कायदा, २००६ च्या कलम ४ ची पोट कलमे (१) व (२) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र प्लास्टीक व थर्माकॉल अविघटनशील वस्तुंचे (उत्पादन, वापर, विक्री, वाहतूक, हाताळणी, साठवणूक) अधिसूचना २०१८ मध्ये पुढीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात येत आहे :—

१. दिनांक २३ मार्च २०१८ च्या अधिसूचनेमध्ये परिच्छेद (२) मध्ये अनुक्रमांक १४ व १५ समाविष्ट करण्यात येत आहे.

(१४) " मल्टीलेअर(बहूस्तरीय पॅकेजींग) " म्हणजे पॅकेजींग मटेरियल की ज्यामध्ये, कमीतकमी एक स्तर प्लास्टीकचा असतो तसेच त्यामध्ये एक किंवा अधिक स्तर कागद/ धातू/ बोर्ड/ ॲल्यूमिनियम फॉईल लॅमिनेटेड स्वरुपात किंवा कोएक्सट्रुडेड स्वरुपात असतो.

(१५) " प्लास्टीकचा एक स्तर असलेला पुठ्ठा किंवा पेपर-आधारित खोका " म्हणजे द्रव/घन अन्न व पेय पदार्थ (उदा. दुग्धजन्य, रस इत्यादी) सुरक्षित व आरोग्यदायी वापरासाठी वापरण्यात येणारा खोका की ज्यामध्ये पेपरबोर्ड हा प्राथमिक घटक असतो व एक किंवा जास्त स्तर प्लास्टीक, फॉईल इत्यादींचा असतो.

२. दिनांक ११ एप्रिल, २०१८ च्या अधिसूचनेतील परिच्छेद १ च्या अनुक्रमांक (क) मध्ये बदल करण्यात येत आहे व (ड), (इ) व (फ) चा अंर्तभाव करण्यात येत आहे :—

(क) एक लिटर व त्यापेक्षा जास्त द्रव धारण क्षमता असलेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या पीईटी व पीईटीई बाटल्यांवर ठेव व परतावा यांची किंमत रु.१/- अथवा उत्पादकाने ठरविलेली पुनर्खरेदी किंमत छापणे बंधनकारक राहील. तसेच एक लिटर पेक्षा कमी व २०० मिलीलिटर पेक्षा जास्त द्रव धारण क्षमता असलेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या पीईटी व पीईटीई बाटल्यांवर ठेव व परतावा यांची किंमत रु.२/- अथवा उत्पादकाने ठरविलेली पुनर्खरेदी किंमत छापणे बंधनकारक राहील.

(ड) २०० मि.लि.पेक्षा कमी द्रव धारण क्षमता असलेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या पीईटी व पीईटीई बाटल्यांचे उत्पादन, खरेदी, विक्री, वितरण, साठवणूक व वापरावर संपूर्ण राज्यामध्ये बंदी असेल.

(इ) पेट बॉटलचे मोठ्या प्रमाणात वापर करणारे ग्राहक उदा. हॉटेल्स/मंगल कार्यालये/कार्यालये/संस्था/मॉल्स यांनी प्लास्टीक कचरा गोळा करण्याकरिता स्वतंत्र जागा ठेवून त्याची उत्पादकांच्या माध्यमातून पुनर्चक्रीकरणाद्वारे विल्हेवाट लावणे संबंधितांवर बंधनकारक राहील.

(फ) ठेव व परतावा किंमत/पुनर्खरेदी किंमतीद्वारे किरकोळ विक्रेत्यांकडून पेट बॉटल गोळा करण्याची व पुनर्चक्रीत करण्याची जबाबदारी सर्वस्वी पेट बॉटल उद्योगांची राहील.

३. दिनांक २३ मार्च २०१८ च्या अधिसूचनेतील परिच्छेद ३ मध्ये अनुक्रमांक २ नंतर २(अ) खालीलप्रमाणे समाविष्ट करण्यात येत आहे :—

(१) केंद्रीय वने, पर्यावरण व हवामान बदल, भारत सरकार यांनी दिनांक १८ मार्च २०१६ रोजी अधिसूचित केलेल्या प्लास्टीक कचरा (व्यवस्थापन) अधिनियम, २०१६ अन्वये मल्टीलेअर पॅकेजिंग उत्पादकांनी, पुनर्चक्रण न होणाऱ्या मल्टीलेअर प्लास्टीक दोन वर्षांत बंद करणे बंधनकारक आहे. याबाबतचा कालावधी संपुष्टात आल्यामुळे पुनर्चक्रण न होणारे मल्टीलेयर पॅकेजींग तात्काळ बंद करणे बंधनकारक राहील.

(२) पुनर्चक्रण होणारे मल्टीलेयर पॅकेजिंग व प्लास्टीकचा एक स्तर असलेला पुठ्ठा किंवा पेपर-आधारित खोका उत्पादकांनी/ब्रँड ओनर/उत्पादक संघटनेने, पर्यावरणासंबंधी उत्पादक दायीत्व योजने (EPR) अंतर्गत प्लास्टीकच्या विल्हेवाटीसाठी रॅग पिकर्स/स्क्रॅप टेड्रर्स, किरकोळ विक्रेता यांच्याशी समन्वय साधून प्लास्टीक कचऱ्याच्या पुनर्प्रक्रियेची केंद्र उत्पादक जबाबदारी संस्थेच्या (Producer Responsibility Organisation) माध्यमातून उभारणे किंवा संकलित केलेले प्लास्टीक अधिकृत पुनर्चक्रीत केंद्राद्वारे १००% विल्हेवाट बंधनकारक राहील.

(३) याबाबत मल्टीलेअर पॅकेजिंग व प्लास्टीकचा एक स्तर असलेला पुठ्ठा किंवा पेपर-आधारित खोका उत्पादकांनी केलेल्या व्यवस्थेचा आढावा सदर सुधारित अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्याच्या तीन महिन्यांच्या कालावधीनंतर घेतला जाईल व आढाव्याअंती काढलेल्या निष्कर्षांवर मल्टीलेअर पॅकेजिंग उत्पादन व वापराबाबतच्या बंदीबाबत नियमन करण्याच्या अनुषंगाने निर्णय घेण्यात येईल.

४. दिनांक २३ मार्च २०१८ च्या अधिसूचनेतील परिच्छेद ३ च्या अनुक्रमांक (३) मध्ये वगळण्यात आलेल्या बाबींव्यतिरिक्त खालील बाबी अंर्तभूत करण्यात येत आहेत :—

(१) अनुक्रमांक १ मध्ये, औषधांच्या वेष्टनाबरोबर, वैद्यकीय उपकरणे आणि वैद्यकिय उत्पादनांसाठी वापरण्यात येणारे प्लास्टीक यांचा समावेश करण्यात येत आहे.

(२) अनुक्रमांक २ मध्ये बदल नाही.

(३) अनुक्रमांक ३ मध्ये बदल नाही.

(४) अनुक्रमांक ४ मध्ये पुढीलप्रमाणे बदल करण्यात येत आहे :—

उत्पादनाच्या ठिकाणी, उत्पादनाच्या प्रक्रीयेदरम्यान अनिवार्य वेष्टनासाठी वापरण्यात येणारे प्लास्टीक आवरण / थर्माकोल चा वापर करण्यास पुढील अटींची पूर्तता करणे बंधनकारक राहील.—

(अ) पॅकेजिंगसाठी वापरण्यात येणारे प्लास्टीक ५० मायक्रॉनपेक्षा जास्त जाडीचे असणे बंधनकारक राहील.

(ब) पॅकेजिंगकरिता (अन्न पदार्थ पॅकींग व्यतिरिक्त) वापरण्यात येणारे प्लास्टीक हे कमीतकमी २० टक्के पुनर्चक्रीकरण असलेल्या प्लास्टीकपासून बनविणे बंधनकारक राहील.

(क) पॅकेजिंगकरिता (निर्यातिसाठी व्यतिरिक्त) वापरण्यात येणाऱ्या प्लास्टीकवर उत्पादकाचा तपशील, प्लास्टीकचा प्रकार (कोड क्रमांकासह), पुनर्खरेदी, मुद्रीत करणे बंधनकारक राहील.

(ड) पॅकेजिंगकरिता लागणारे प्लास्टीकचे उत्पादन करणारे उत्पादक / उत्पादक संघटनेने उत्पादक दायित्व योजनेअंतर्गत, कचरा वेचक / भंगारवाले, किरकोळ विक्रेता यांच्या सहभागाने, प्लास्टीक कचऱ्याच्या पुनर्प्रक्रीयेची केंद्रे उत्पादक जबाबदारी संस्थेच्या

(Producers Responsibility Organization) माध्यमातून उभारावी किंवा संकलित केलेल्या प्लास्टीकची अधिकृत पुनर्चक्रीत केंद्राद्वारे १०० टक्के विल्हेवाट लावणे बंधनकारक राहील.

(५) अनुक्रमांक ५ मध्ये बदल नाही.

(६) अनुक्रमांक ६ मध्ये पुढील बाब अंतर्भूत करण्यात येत आहे :—

अन्न धान्य व किराणा माल किरकोळ व घाऊक विक्रेत्यांना अन्न धान्य व किराणा माल सीलबंद प्लास्टीक पॅकेजिंग/आवरणात विक्री करण्यास पुढील अटीं व शर्तींच्या अधिन राहून मुभा राहील.—

(अ) वापरण्यात येणारे प्लास्टीकचे आवरण ५० मायक्रॉनपेक्षा अधिक जाड व सदर प्लास्टीक आवरणाचे वजन कमीतकमी २ ग्रॅम पेक्षा जास्त असणे बंधनकारक राहील व त्यावर प्लास्टीक मटेरियल उत्पादकाचे तपशील, प्लास्टीकचे प्रकार (कोड नंबरसहित), पुनर्खरेदी, मुद्रीत करणे बंधनकारक राहील.

(ब) पॅकेजिंग मटेरीअल उत्पादन करणारे उद्योग व अशा उत्पादक उद्योगांच्या संघटना व किरकोळ विक्रेते संघटना यांनी संयुक्त-पणे ग्राहकाने वापरलेले प्लास्टीक पुनर्खरेदीद्वारे गोळा करणेबाबत व्यवस्था निर्माण करणे व गोळा केलेल्या प्लास्टीक मटेरिअलची पुनर्चक्रण व विल्हेवाट लावणे बंधनकारक राहील.

(क) पॅकेजिंगसाठी लागणाऱ्या प्लास्टीकचा वापर व विक्री उपरोक्त ६ (अ) व ६ (ब) ची पुर्तता सदर सुधारित अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासुन तीन महिन्यांच्या आत करणे बंधनकारक राहील.

(ड) पॅकेजिंगसाठी लागणाऱ्या प्लास्टिक उत्पादकांनी उपरोक्त ६(अ) व ६ (ब) ची पुर्तता सदर सुधारित अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासुन करणे बंधनकारक राहील.

(७) अनुक्रमांक ७ मध्ये पुढील बाब अंतर्भूत करण्यात येत आहे.—

महाराष्ट्र राज्यात ई-कॉमर्ससाठी लागणाऱ्या प्लास्टीक पॅकेजिंग मटेरियलला फक्त तीन महिन्यांकरिता विक्री करण्यास मुभा राहील. तथापि, प्लास्टीक पॅकेजिंग मटेरियल ऐवजी अन्य पर्यावरणपूरक पर्यायांचा वापर करण्याची व्यवस्था तीन महिन्यात करावी. तसेच तीन महिन्यात वापरलेले प्लास्टीक मटेरियल संकलन करून, संकलित मटेरियलचे पुनर्चक्रण व विल्हेवाट लावणे बंधनकारक राहील.

५. दिनांक २३ मार्च २०१८ च्या अधिसूचनेतील परिच्छेद ४ मध्ये अंमलबजावणीसाठी व नियमांतर्गत कारवाई करणेसाठी महाराष्ट्र अविघटनशिल कचरा (नियंत्रण) कायदा, २००६ मधील कलम १२ अन्वये प्रदान केलेल्या अधिकारांतर्गत कारवाई करण्यासाठी अनुक्रमांक १० नंतर खालील अधिकाऱ्यांना त्यांच्या कार्यक्षेत्रात प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

अनुक्रमांक ११ :— रेल्वे, मेट्रो, महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड व विमानतळ प्राधिकरण यांनी नामनिर्देशित केलेले अधिकारी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अनिल डिग्गीकर,
प्रधान सचिव (पर्यावरण).